“ئەدەب و خراپە” جۆرج باتای لە دیالۆگێکی تەلەفزیۆنیدا.. پێشەکی و وەرگێرانی: هاوڕێ خالید

“ئەدەب و خراپە” کتێبێکە لە دیووە نهێنی و شاراوەکانی داهێنانی نووسین و دەقی ئەدەبی دەکۆڵێتەوە. هەوڵێکی جدی جۆرج باتای فەیلەسوفی فەرەنسییە بۆ گەڕان بە ناوچە شاراوەکانی نووسین و دەروون و لاشعوری نووسەران و داهێنانی فیکری، لە پاڵ ئەمەشدا ڕەخنەکردنی ئەدەبە بە گشتی.
باتای لە پێشەکی کتێبەکەدا دەڵێت “ئەدەب بێتاوان نییە” ئەو تاوانبارە و دەبێت دانی پێدابنێت تەنیا بە دانپێدانانی تێوەگلانی لە زانینی خراپەدا دەتوانێت ئەدەبیات بە تەواوی پەیوەندی بکات.
بۆ سەلماندنی ئەم بیرۆکەیە لەم کتێبەدا باتای زنجیرەیەک لێکۆڵینەوە لەسەر کارەکانی هەشت نووسەری دیار دەستپێدەکات کە هەر یەک لە: ئیمیلی برۆنتی، بودلێر، بلیک، میشێل، کافکا، پرۆست، و لە کۆتاییدا جینی.

لە 21ی ئایاری 1958 دوای بڵاوبوونەوەی کتێبی (ئەدەب و خراپە) ، پییر دومیات دیالۆگێکی لەگەڵ جۆرج باتای ئەنجامدا، بۆ قسەکردن لەبارەی کتێبەکەوە، بێگومان ئەوە تاکە دیالۆگی تەلەفیزیۆنییە کە باتای قبوڵی کردووە.
پیێر دۆمیات: بەڕێز باتای بەر لەوەی بچینە سەر ناوەڕۆکی کتێبەکە کە ئێمە چەند پرسیارێکی تێدا دەکەین، ناونیشانی کتێبەکە دەپشکنین…
…دەتوانی پێمان بڵێیت دەربارەی چ خراپەیەک قسە دەکەیت؟
جۆرج باتای: پێم وایە دوو جۆر خراپەی ناکۆک لە بنەمادا هەیە. یەکەمیان سەبارەت بە پێویستیی ئەوەی کە شتەکان لە ڕوانگەی مرۆڤەوە باش کار بکەن و دواتر ئامانجە خوازراوەکان بەدەست بهێنن. لەکاتێکدا ئەویتریان ئەرێنییە بۆ ڕێگەگرتن لە هەندێک تابۆ بنەڕەتییەکان، بۆ نموونە ڕێگری لە کوشتن و قەدەغەکردنی هەندێک ئەگەرە سێکسییەکان.
پیێر دۆمیات: ئایا دەتەوێت بڵێیت ئەدەبیات لە خراپە جیا ناکرێتەوە و بە شێوەیەکی ڕیشەیی بەیەکتر بەستراونەتەوە؟

جۆرج باتای: بەڵێ، بە باوەڕی من بێگومان ڕەنگە لە سەرەتادا دەرنەکەوێت، بەڵام پێم وایە ئەگەر ئەدەبیات لە خراپە دوور بکەوێتەوە، بەم زووانە بێزار دەبێت. ئەمە لەوانەیە سەرسوڕهێنەر دەربکەوێت. لەگەڵ ئەوەشدا من پێم وایە دەبێت دەستبەجێ لەوە تێبگەین کە ئەدەب پێویستی بە تاقیکردنەوەی نیگەرانیی هەیە و ئەو نیگەرانییە هەمیشە لەسەر بنەمای شتێکە کە ڕوو لە خراپە دەکات، شتێک کە بە دڵنیاییەوە دەبێتە گەڵێکی خراپەی گەورە و بەو شێوەیە دواتر خوێنەری دەخاتە بەردەم ئاسۆیەک، یان لانی کەم لە بەردەم ئەگەری چیرۆکێک کە خراپە بۆ ئەو کەسانەی گرنگیی پێ دەدەن دەگەڕێتەوە. ئاسۆ وە نموونەیەک پێشکەشدەکەم بۆ ئاسانکردنی بارودۆخەکە، لە ڕۆمانەکەوە کە خوێنەرەکەی ڕووبەڕووی هەڵوێستێکی ڕقاوی و گرژی دەبێتەوە ئەمە وا دەکات ئەدەبیات لە بێزاری خوێنەری خۆی بەدوور بگرێت..

پیەر دۆمیات: نووسەر، یان لە هەر حاڵەتێکدا نووسەرێکی باش، هەمیشە تاوانبارە کاتێک دەنوسێت؟

جۆرج باتای: زۆرینەی نووسەران هەستی پێ ناکەن لەگەڵ ئەوەشدا، من قەناعەتم بەم گوناهە قوڵانە هەیە. نووسین هەمیشە شتێکە سەبارەت بە ئەنجامدانی پێچەوانەی ئیشە.. لە ڕوانگەی منەوە، ئەمە لەلای من لۆجیکی و تەواو دەرناکەوێت، لەگەڵ ئەوەشدا، هەموو کتێبەکانی وەکو ڕابواردن وایە.

پیەر دۆمیات: پیەر دومییت: ئایا دەتوانیت ناوی نووسەرێک یان دوو نووسەر بنێیت کە تۆمەتبار بوون بە نووسین؟ یان ئەوان هەست بە تاوانباری دەکەن چونکە ئەوان نووسەر بوون؟

جۆرج باتای: بەڵێ، پێم وایە بودلێر و کافکا هەن، کە من لە کتێبەکەمدا مامەڵەم لەگەڵ کردووە. هەردوو کیشیان بە پێچەوانەوە ئاگادار بوون لەوەی کە ئەوان لەولاوە خراپ و گوناهکار بوون. بۆ بودلێر، دیار بوو: لەژێر ناونیشانی گوڵی خراپەدا نووسی، وە ئەمە ئەو شتەیە کە بە وردی نوێنەرایەتی بیرۆکەکەی دەکات.. سەبارەت بە کافکا، ئەو بە رونتر ئەمە دەردەبڕێت ئەو پێی وایە کە ئەو تەنها بەهۆی یاخیبوونی لە دژی خێزانەکەی نووسیویەتی، پاشان خۆی لە پێگەیەکی تاوانکاریدا داناوە ڕاستە خێزانەکەی هەستیان بە تاوان کرد چونکە ئەو ژیانی بەخشی بە نووسین. زۆر بەسوودتر دەبوو بۆ ئەوەی ئەو مەدەلەی کە خێزانەکە لە دوای خۆی بەجێی هێشتبوو، واتە بە کردەوەیەکی بازرگانی تێوەگلێنێت و بۆیە بە جێهێشتنی ئەو مەدەلە ڕێگایەکی خراپی گرتەبەر.

پیەر دۆمیات: پێت وایە کافکا و بودلێر تاوانبار بوون بە نووسینیان؟

جۆرج باتای: پێم وایە هەستیان بە نائاسایی کردووە و هەروەها دەریاخستووە کە ئەوان لە پێگەی منداڵێکن لە بەردەم دایک و باوکیاندا لە ئەنجامدا منداڵێک کە لە دژی خێزانەکەی یاخی بوو خۆی دەخاتە پێگەیەکی خراپەوە چونکە بەبیری دێتەوە کە دایک و باوکی خۆشیانویستووە بەردەوام پێیان وتووە کە نابێت ئەو کارە بکات ئەمە خراپە بە هەستی بەهێزی تاکایەتی هاوتەمەنەکانی، بەڵام ئەگەر لە نووسیندا هەست بە تاوانباری بکەیت، چونکە ئەدەب منداڵانەیە، دەبێت وا بیر بکەیتەوە کە ئەدەب زۆر منداڵانەیە.
پیێر دۆمیات: بەڵام ئەگەر هەست بە تاوانباری بکەیت سەبارەت بە نووسین چونکە ئەدەب منداڵانەیە، دەبێت وا بیر بکەیتەوە کە ئەدەب زۆر منداڵانەیە؟
جۆرج باتای: پێم وایە شتێک هەیە بە شێوەیەکی بنەڕەتی منداڵانە دەربارەی ئەدەب. ڕەنگە ئەمە کەمێک ناتەبا بێت لەگەڵ سەرسامی هەندێک کەس بە ئەدەبیات و من هاوبەشی ئەو سەرسامییە دەکەم، بەڵام پێم وایە ئەدەبیات بە قووڵتر و بنچینەتر تێناگات مەگەر بیخەینە لای منداڵێکە، ئەمەش مانای ئەوە نییە کە ئەمە لە شوێنەکەی نکوڵی لێدەکەین
پیێر دۆمیات: تۆ کتێبەکت لەسەر ئیرۆتیکیزم نووسیوە. ئایا لە ڕوانگەی تۆ لە ئەدەبیاتدا شتێکی ئیرۆتیکی و ئیرۆتیکای منداڵانە هەیە؟
جۆرج باتای: نازانم ئەدەبیات بە گشتی جیاوازە لە ئیرۆتیکیزم، بەڵام بە گرنگی دەزانم کە لە کاراکتەری منداڵانەی ئیرۆتیک، ئیرۆتیکیزمی تەواو، تێبگەم. ئیرۆتیک، کاتێک منداڵێک ڕوودەکاتە یاریەک، یارییەکی قەدەغەکراو. ئەو کەسەی کە بەلای ئیرۆتیکیزمدا ڕادەکێشرێت ئەو کەسەیە کە خۆی لە بارودۆخێکدا لە بەردەم دایک و باوکیدا دەبینێتەوە ئەو دەترسێت لەوەی کە لەوانەیە بەسەری دابێن، بەڵام زۆر دوور دەکەوێتەوە بە هەستکردن بەو ترسە، بۆیە وەک گەورە ئاساییەکان وەک پێویست دەرناکەوێت، دەبێت هەست بە ترس بکات. هەروەها گرنگە خۆی لەو دۆخەدا بدۆزێتەوە کە منداڵ بووە، واتە تێیدا بەردەوام هەست بە مەترسی ڕەخنە دەکات، هەرچەندە دڵڕەقانە. نەتوانراوە
پیێر دۆمیات: پێم گرنگە بگەڕێمەوە سەر ناونیشانی کتێبەکە، ئایا بەو جۆرە منداڵیی و بەمنداڵانە تاوانبارکردنانە بە گشتی سەرکۆنەکردنی ئەدەب و خراپە پێک ناهێنن؟
جۆرج پاتای: بێگومان ئاگادارکردنەوەیە، واتە دەبێت هۆشداری بدەین لە ئەگەری ڕووبەڕووبوونەوەی مەترسی، بەڵام دەکرێت ئەوەی ئاگادارمان کردەوە لە ئامرازەکانی بەرەنگاربوونەوەی ئەم

مەترسییە بدەین، ڕووبەڕووی ئەو مەترسییە ببینەوە کە بە بڕوای من مەترسییەکی گەورە و جیددییە، بەڵام مرۆڤ تەنیا با بیر لە تراجیدی و شکسپیر و زۆر حاڵەتی تر بکەینەوە کە زۆر لە ئەوان دەچێت. ئەدەب ئەوەیە کە وامان لێدەکات ڕووبەڕووی خراپترین ببینەوە و بزانین چۆن بەرەنگاری ببینەوە و زاڵبین بەسەریدا. بۆ کورتی، هەر کەسێک یاری بکات لە یارییەکەدا هێزی ئەوە دەدۆزێتەوە کە زاڵ بێت بەسەر ترسناکی یارییەکەدا.

پێشەکی و وەرگێڕانی: هاوڕێ خالید